

Акцентуючи увагу на позитивних зрушеннях у розвитку літературознавчої бібліографії останніх років, не можна не відзначити, що стан бібліографічного супроводу літературознавчої науки, забезпечення масового користувача бібліотек популярною бібліографією з питань художньої літератури мають бути значно кращими.

Через кризові явища в суспільстві значно зменшився тираж літературознавчих видань. Якщо в 1990 р. вийшли друком 242 назви таких робіт накладом 2 547,6 прим., то в 2001 р. – 597 назв тиражем 1 112,5 прим. Те ж саме можна сказати про художню літературу: в 1990 р. – 853 назви, тираж 34 811,0 прим., у 2001 р. кількість назв збільшилася до 1 282, а тираж становив всього 2 628,3 прим.

Зменшення тиражів робить художню книжку важкодоступною, а недофінансування бібліотек спричиняє її відсутність у фондах. Особливо незадовільний стан склався у комплектуванні фондів книжками, що видаються обласними і районними друкарнями. Ці видання часто не доходять до великих наукових бібліотек, що, звичайно, впливає на впровадження в літературознавчий науковий процес бібліографічного матеріалу.

Окремого розгляду потребують питання поточної бібліографічної інформації у галузі літературознавства. Фактично поточна бібліографія є фундаментом, на якому створюється ретроспективна наукова та рекомендаційна бібліографія.

Навіть побіжне ознайомлення із станом даної галузі бібліографії дає підставу стверджувати, що тут не все гаразд. Так, у “Літописі журнальних статей” Книжкової палати України не всі літературознавчі часописи бібліографуються, а серед тих, що бібліографуються, є пропуски цілих номерів.

Ніякої критики не витримують тиражі літературних бібліографічних покажчиків. Видання, які є важливим інструментом популяризації художніх творів, дуже рідко потрапляють на полиці публічних бібліотек. Складається враження, що духовна сфера суспільства мало цікавить тих, хто відповідає за державну політику в галузі науки, культури, літератури і мистецтва. Та без фінансування з боку держави створення і забезпечення функціонування літературної бібліографії в повному обсязі неможливе.

Літературна бібліографія – важлива ділянка наукового пізнання, бо без неї неможливе й мистецьке пізнання, оскільки саме як пізнання слід розуміти і художній досвід, “закодований” в літературному тексті. Згадаймо ті ж “Лекції з естетики” Гегеля, в яких обґрунтовується зв’язок закладеного в будь-якому художньому досвіді змісту з історичною свідомістю. Відомо, що формування історичної свідомості важко уявляється без пізнання та засвоєння естетичної свідомості як важливого чинника духовного потенціалу нації.

ІНТЕРАКТИВНЕ СЕРЕДОВИЩЕ: ЯК ДОСЯГТИ БІБЛІОТЕЦІ КОМПРОМІСУ МІЖ МОЖЛИВОСТЯМИ, ДОЦІЛЬНІСТЮ ТА НЕОБХІДНІСТЮ?

СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

РОЗВИТОК інформаційно-комунікаційних технологій спонукав інформаційні агенції у мережі Інтернет, провідні аналітичні служби виборювати право першості на світовому ринку інформації. А яке місце у цих перегонах займає бібліотека? Чи не втратить вона у час Інтернету, віртуальної реальності, інтерактивного спілкування своєї значимості для суспільства, яке чудово розуміє, що саме інформація якісно підвищує впливовість і могутність тих, кому вона доступна? Висловлюючи занепокоєння міжнародної бібліотечної спільноти, ІФЛА наполягає: щоб уникнути подальшого поглиблення нерівності між багатими і бідними, бібліотеки повинні надавати громадянам безкоштовний доступ до інформаційних ресурсів для цілей, що відповідають таким суспільним інтересам, як освіта і наука. В іншому випадку виникне небезпека, що переваги Інформаційного Суспільства будуть доступні тільки тим, хто спроможний заплатити.

Бібліотека – один із найдревніших соціальних інститутів, мала певний образ, який асоціювався з храмом, тишею, місцем, де люди читають книги, спілкуються. Наразі звичний образ поступово змінюється. Стрімко розширилися кордони бібліотечного простору, бібліотека стала частинкою світового інформаційного суспільства. Водночас вона отримала нових конкурентів у вигляді Інтернет-кафе, інформаційних агенцій. Багатотомні зібрання книжкових документів – знецінюються, замість таких звич-

них і зрозумілих читачів з’явилися віддалені користувачі, які, у будь-який час і з будь-якої точки планети заходять на сайт бібліотеки, до її електронного каталогу.

Надзвичайно швидке збільшення кількості документних ресурсів та простота доступу до мільйонів зразків інформації через Інтернет створили небезпечну ілюзію повної свободи в отриманні знань, поставили під загрозу саме існування публічних бібліотек (ПБ).

З появою комп’ютерів та можливості доступу до Мережі відбулися найпомітніші зміни у послугах, що надають ПБ користувачам. Сьогодні книги, комп’ютери, різноманітні курси та програми, дитячі години, лялькові вистави та нові електронні формати роблять бібліотеку невід’язною. Тепер публічна бібліотека забезпечує життєво важливий зв’язок між громадянами та знаннями, яких вони шукають; тут можна набути навичок пошуку, організації та освоєння неймовірної кількості інформації, що знаходиться у світовому Вебі.

Входження в інформаційне середовище та застосування телекомунікаційних засобів зв’язку визначили нову стратегію подальшого розвитку бібліотек, що вийшли за межі фізичного простору, в якому раніше обслуговували користувачів.

І. Пурина

Ця стратегія повинна передбачати розвиток інформаційних технологій, коли щороку з'являються нові можливості для створення і використання різноманітних видів інформації. У той же час бібліотечні працівники мають завоювати норми законодавчих актів, основи підготовки та укладання договорів з видавцями та інформаційними агентствами, організації консорціумів з метою спільного створення та використання електронних ресурсів, придбання ліцензій на використання певних творів та баз даних. Також вони повинні вміти спілкуватися з різними людьми, мати педагогічні навички, володіти психологічними прийомами.

Роль бібліотекаря зростає, адже процес добору інформації у вигляді сотень онлайн-довідок на екрані часто здійснюється за критеріями, насправді далекими від об'єктивності. А бібліотекар мусить скеровувати користувачів та показувати їм найпростіші способи пошуку серед усього різноманіття доступних ресурсів.

Сучасна публічна бібліотека мусить розробляти власну Інтернет-політику, яка б охоплювала всі аспекти використання комп'ютерів та доступу до Мережі, передбачала ефективний зв'язок з населенням та відстоювала інтереси самої бібліотечної установи. Ця політика повинна бути пристосована до специфічних потреб та запитів місцевого населення. Її принципи мають бути закладені у визначенні місії бібліотеки. При цьому слід враховувати позитивні та негативні сторони Інтернету.

Дуже важливо зрозуміти, що ж насправді мається на увазі, коли вживаються терміни «доступ» та «контроль». Застереження є важливою складовою Інтернет-політики. Потрібно попередити користувачів, що зміст матеріалів у Мережі нерегульований, і вони мають усвідомити, що інформація в ній може бути некоректною, неетичною, недостовірною, нелегальною, непристойною. Навіть облаштування комп'ютерів спеціальними фільтрами не вирішить проблеми безпечності Інтернету для користувачів.

Особливо важливо передбачити вимоги стосовно Інтернету у бібліотеках для дітей. По-перше, за користування дітьми Інтернетом, відповідають батьки чи офіційні опікуни, яким бібліотекарі мають допомогти у відборі інформації, а також повідомити про можливу загрозу отримання матеріалів, що відповідно до законодавства вважаються шкідливими для неповнолітніх. Можливо, варто влаштувати дискусії з батьками, інформаційні сесії, на яких знайомити батьків з „корисними сайтами”, попереджати і про медичні наслідки довготривалого перебування дитини у віртуальному світі. Саме тому за бібліотекою залишається право контролю за користуванням комп'ютерами та доступом до Інтернету, наприклад, шляхом встановлення часових обмежень, контролю Інтернет-сесій.

У той же час публічна бібліотека має стати помічником у процесі пошуку та використання інформації для навчання, адже фундамент інформаційної грамотності та безперервної освіти закладається, починаючи від дитячого садка і далі. Але, як показують дослідження, школярі не вміють правильно шукати інформацію. Цей процес вони сприймають як збирання «вірних» відповідей, часто користуються одним джерелом, вони «ріжуть» і складають готові відповіді, не розуміючи основної думки тексту. У результаті виникають труднощі при формулюванні запитання, використанні наукової термінології, не враховується якість знайденої інформації, одним словом, це не робота, а просто марнування часу. Багато хто вважає, що вміти знайти інформацію достатньо для того, щоб стати інфор-

маційно грамотним, та це далеко не так. Пошук потрібної інформації – лише необхідна умова, а не самоціль. Навчання інформаційної грамотності – це передусім оволодіння навиками критичного мислення, вміння точно формулювати запитання, аналізувати отриману інформацію. З цієї точки зору публічній бібліотеці відводиться найбільш значуща роль, її завдання – залучити до навчального процесу учнівство і вчителів, батьків та бібліотекарів.

Для успішної діяльності бібліотеки необхідно впроваджувати сучасний менеджмент, що передбачає вміння керувати змінами. Це потребує високої корпоративної культури, спрямованої на оптимально злагоджену роботу усіх структурних підрозділів бібліотеки, закріплення мотивацій колективу щодо нововведень. Тільки за умови попередньої підготовки фахівців для роботи в інформаційному середовищі стане можливим застосування сучасних технологій у процесах комплектування фондів, обробки документів, обслуговування.

Потрібні висококваліфіковані спеціалісти, і тому необхідно заохочувати працівників бібліотек до підвищення професійного рівня, підтримувати динаміку змін. Бібліотекарі мають поглиблювати свої знання та розвивати професійні навички, що, у свою чергу, зумовлюватиме підвищення якості обслуговування користувачів. Персонал мусить добре орієнтуватися в інформаційній політиці бібліотеки та добре знати свої обов'язки. Слід пам'ятати, що зміни відбуваються дуже швидко, і не всі працівники спроможні швидко їх осягнути. Варто організувати спеціальні курси з підготовки/підвищення кваліфікації персоналу, на яких розглянути такі питання:

- Інтернет-доступ та його позитиви, принципи інтелектуальної свободи, можливі наслідки, практика фільтрації та раціоналізації;
- вирішення проблем використання Інтернет-станцій, бережливого ставлення до комп'ютерного обладнання і т. ін.
- практичні поради для оптимального використання Інтернету;
- методи і форми покращання обслуговування користувачів із застосуванням комп'ютерних технологій.

У час все зростаючої конкуренції між інформаційними агентствами та публічними бібліотеками, завданнями останніх є забезпечення інтелектуального розвитку користувачів та активна підтримка процесу набуття знань. І в цьому бібліотекам відводиться найголовніша роль, оскільки вони не просто надають готові відповіді та доступ до ресурсів, а виконують освітню функцію, активно співпрацюючи з іншими установами, створюють середовище для навчання. За допомогою бібліотекаря користувач швидше знаходить потрібну інформацію, ніж без нього, причому запорукою успіху є їхня постійна взаємодія.

Визнання провідної ролі ПБ у закладенні підмурків інформаційної грамотності та безперервної освіти, перетворення її у заклад, де усі відвідувачі мають можливість самостійно шукати інформацію, розважатись або розвивати свої здібності і при цьому розраховувати на абсолютну повагу до своїх переконань та поглядів, є запорукою успішного майбуття такої бібліотеки.

Сьогодні публічні бібліотеки є тими інституціями, які можуть поєднати суспільство на основі таких цінностей, як рівність та толерантність, поширюючи ідеї, котрі є важливими для виховання свідомих, впевнених у своїх можливостях громадян, патріотів своєї країни. ●